

Allmänna beredningen

Verksamhetsrapport 2017

Innehållsförteckning

Regionfullmäktiges allmänna beredning	3
Årets uppdrag	3
Metod	3
Disposition	3
Ekonomisk redovisning	4
Fakta	4
Civilsamhället som begrepp	4
Om civilsamhället	4
Civilsamhällets villkor	4
Region Norrbotten och civilsamhället	5
Styrande dokument	5
Europeisk nivå	5
Nationellt	5
Norrbottens län	6
Allmänna beredningens analys.....	6
Noterat från beredningens dialoger	6
Finansiering	6
En väg in – information och hjälp med ansökningar	7
Marknadsföring och medlemsrekrytering	7
Utbildning i föreningskunskap	7
Föreningar med koppling till hälso- och sjukvårdens verksamhet.....	7
Sammanfattning av behov	8
Referenser.....	9

Regionfullmäktiges allmänna beredning

Allmänna beredningens uppdragsområde innefattar aktuella frågor av brett allmänt intresse som rör länets invånare. Beredningen ska öka kunskapen om medborgarnas behov samt verka för bättre kontakter mellan medborgare och förtroendevalda.

Ledamöter
Sven Holmqvist (S), ordförande
Britt-Marie Vikström (S), vice ordförande
Leif Bogren (S)
Ruschadaporn Lindmark (S)
Lennart Synnergren (S)
Kati Jääskeläinen (V)
Sivert Mässing (MP)
Erika Sjöö (NS)
Terese Falk Carolin (NS)
Sara Bjerregaard (NS)
Roland Dahlgvist (NS)
Roland Nordin (M)
Nils-Olov Lindfors (C)

Årets uppdrag

Civilsamhällets behov av samverkan med Region Norrbotten

Landstingsfullmäktige beslutade den 23-24 november 2016 att ge allmänna beredningen i uppdrag att undersöka vilket behov av samverkan som civilsamhället har med Region Norrbotten.

Metod

Allmänna beredningen har arbetat med en blandning av dialogmetoder och verkat i olika sammanhang för att få bred kunskap och skaffa sig en uppfattning om uppdragsområdet. Detta har sedan använts tillsammans med kända fakta då beredningen gjort sin analys.

- Allmänna beredningens ledamöter har tagit del av information, faktamaterial och deltagit på informationsträffar för att bygga upp en kunskapsbas.
- Allmänna beredningen har ordnat egna dialogmöten runt om i länet för att samtala om årets uppdrag.
- Allmänna beredningen har träffat föreningar, organisationer och andra sammanslutningar.

Avgränsningar och urval

Beredningen har valt att fokusera på dialoger med föreningar, organisationer och andra sammanslutningar som är ideellt drivna och är av lokal karaktär. Valet att fokusera på lokala föreningar syftar till att fånga upp behoven på så verksamhetsnära nivå som möjligt. Det finns även föreningar på regional nivå som är viktiga parter för samverkan med regionen, men dessa utgör samtidigt ett mellanled till många av de lokala föreningarna. Därför har beredningen valt att främst träffa lokala föreningar på olika håll i länet.

Frågeställningar

De frågeställningar som använts vid dialogerna är följande:

- Hur upplever ni samverkan med Region Norrbotten?
- Vilka behov har ni och hur vill ni samverka med Region Norrbotten?
- Hur skulle en samverkan med Region Norrbotten kunna utveckla er verksamhet?

Disposition

Fakta

Allmänna beredningens verksamhetsrapport inleds med grundläggande fakta om civilsamhället. Denna del redovisar även relaterade styrdokument samt några av Region Norrbottens verksamheter med anknytning till ämnet.

Allmänna beredningens analys

Allmänna beredningen redovisar sin analys utifrån följande perspektiv:

- Vilka gemensamma hinder och möjligheter finns det för civilsamhällets föreningar att driva och utveckla sin verksamhet?
- Vilka behov av stöd och samverkan har föreningarna?

Sammanfattning av behov

I detta stycke redovisar beredningen föreningarnas behov enligt årets uppdrag.

Ekonomisk redovisning

Årsbudget	Utfall	Resultat
1 164 849 kronor	-485 419	679 430

Redovisningen avser perioden november 2016 – september 2017. Beredningens verksamhetsår innefattar även oktober 2017. I allmänna beredningens budget finns det utrymme för 17 arvoden och 17 dagars ersättning för förlorad arbetsinkomst. På grund av att alla arvoden och ersättningar inte förbrukats inom uppdragets omfattning så finns det ett överskott för perioden.

Fakta

Civilsamhället som begrepp

Civilsamhället är ett vitt begrepp som innefattar en mångfald av organisationsformer, verksamhetsområden och syften. En generell definition av det civila samhället är: "en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen" (Proposition 2009/10:55, 2009). De organisationsformer som ryms inom begreppet civilsamhället innehåller bland annat ideella föreningar, trossamfund, stiftelser, sociala företag, nätverk, upprop och andra former av sammanlutningar. För att underlätta läsningen av denna rapport så kommer termen "föreningar" att användas som samlingsbegrepp för ideellt drivna organisationsformer i civilsamhället, om inte annat antyds i texten.

Civilsamhällets föreningar fyller flera roller och funktioner: de stärker tilliten och gemenskapen mellan människor, de fungerar som röstbärare för medlemmarnas intressen, de är en demokratiskola och de kan fungera som serviceproducent (SOU, 2016).

Om civilsamhället

Sveriges befolkning har en lång tradition av engagemang och deltagande i civilsamhällets organisationer. Föreningslivet har en stark förankring inom folkbildning, idrott, kultur, religion, friluftsliv, hobbyverksamhet samt i

olika former av social stödverksamhet. På nationell nivå uppskattas att närmare 80 procent av befolkningen är medlemmar i någon förening och att närmare 50 procent utför ideellt arbete (Harding, 2012). Dock finns tecken på sjunkande medlemsantal inom traditionell föreningsverksamhet till förmån för mer begränsade engagemang via tillfälligt sammansatta nätverk, såsom aktionsgrupper eller Facebook-upprop, som skapas i relation till aktuella händelser eller frågor. Exempel på detta är engagemanget från volontärer vid det stora flyktingmottagande 2015-2016 samt organisationer som Missing people som tillfälligt mobiliserar frivilliga vid sökinsatser. Det ideella engagemanget i Sverige är således fortsatt högt, men formerna för engagemang har delvis förändrats över tid (Harding, 2012).

Civilsamhällets villkor

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) genomför regelbundet undersökningen "Villkor för ideella föreningar och trossamfund", där det bland annat ställs frågor om syften, finansiering samt kontakter med offentliga aktörer (MUCF, 2015). Enligt undersökningen är de vanligaste syftena med föreningarnas verksamhet: att främja sociala relationer mellan människor, att förbättra livsvillkoren för medlemmarna, att bedriva en verksamhet som tar ett socialt och miljömässigt ansvar samt att underlätta utövandet av ett fritidsintresse eller en hobby.

Föreningarnas kontakter med offentliga aktörer sker till största andel på kommunal nivå (61 procent), följt av regional nivå (29 procent) och statlig nivå (23 procent). Av naturliga skäl har föreningar med lokal prägel huvudsakligen kontakt med kommunal nivå, medan regionala föreningar har mest kontakt med regional nivå.

När det gäller ekonomin så är de huvudsakliga inkomstkällorna: medlemsavgifter, bidrag från kommun, stat eller region samt försäljning av varor eller tjänster. Föreningarnas externa finansiering från offentliga medel kan delas in i olika typer av bidrag: organisationsbidrag (generella bidrag), verksamhetsbidrag (för specifik verksamhet), projektbidrag (för tidbegränsad verksamhet), uppdragsersättningar (för avtalsbaserad verksamhet) samt anläggningsbidrag för lokaler (Statskontoret, 2004). Av dessa bidragstyper är verksamhetsbidrag och organisationsbidrag de vanligast förekommande. I MUCF:s undersökning anger cirka hälften av föreningarna att

de i stor utsträckning är beroende av offentliga medel för sin verksamhet. Förutom rena ekonomiska bidrag så får föreningar också indirekt stöd i form av till exempel subventionerade lokalhyror och skattelättnader såsom momsbefrielse (SOU, 2016).

Som alternativ till extern finansiering i form av bidrag så kan det även finnas möjlighet för föreningar att delta i offentliga upphandlingar. Det kan dock finnas svårigheter att kombinera ideell verksamhet med upphandlingens logik och därför har en tredje form av samverkan kallad Idéburet offentligt partnerskap (IOP) tagits fram (Forum, 2017). Samverkan genom IOP förutsätter att det inte finns en marknad eller konkurrenssituation att ta hänsyn till och bygger på ett ömsesidigt engagemang från den offentliga parten och föreningen. Samverkan formaliseras i en överenskommelse som beskriver vilken verksamhet som ska bedrivas, målen och resurserna. Exempel på IOP:s finns på både kommunal och regional nivå, bland annat från Röda korset föreningar och kvinnojourer (SOU, 2016).

Ytterligare ett finansieringsalternativ som dykt upp på senare år är så kallad crowdfunding eller gräsrotsfinansiering via internet. Det innebär finansiering via många små bidrag från intresserade privatpersoner. Typiskt sett fungerar det så att en förening eller annan aktör annonserar via en plattform på internet att de söker bidrag för att genomföra ett specifikt projekt. Motivationen för finansiärerna är att de ges möjlighet att bidra till att förverkliga något som de vill ska finnas. Crowdfunding är en del av det vidare begreppet crowdsourcing, som innefattar olika former av delningsekonomi. I Norrbotten har detta bland annat uppmärksammats i det internationella arrangemanget Crowd sourcing week, som två gånger arrangerats av bygdebolaget Lapland Vuollerim Welcomes You AB.

Region Norrbotten och civilsamhället

Region Norrbotten avsätter medel för finansiering av ideell verksamhet i form av verksamhetsbidrag, projektbidrag, stipendier samt olika riktade bidrag. Medlen ges till flera verksamhetsområden såsom kultur- och utbildning, folkhälsa och regional utveckling. Samverkan med civilsamhället sker också i form av dialoger i samband med framtagandet av regionala strategier för olika områden. Det finns även en etablerad samverkan med patient- och brukarorganisationer.

En av de regionala företrädarna för civilsamhället i Norrbotten är samlingsorganisationen Social ekonomi övre Norrland (SEÖN), som är en parasollorganisation för olika länsorganisationer i Norr- och Västerbotten. För att öka kunskapen om civilsamhället i Norrbotten så har regionen uppdragit åt SEÖN att göra en kartläggning som ska vara färdig under våren 2018. Kartläggningen ska ge en helhetsbild av civilsamhället i Norrbotten avseende omfattning, förutsättningar och värden.

Styrande dokument

Här följer ett urval av de upprättade dokument och överenskommelser som berör civilsamhället.

Europeisk nivå

Inom Europarådets regi så har en kod tagits fram för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocesser (Överenskommelsen, 2009). Koden syftar till att underlätta samverkan mellan det offentliga och civila samhället och att stärka organisationers medverkan i demokratiska processer på lokal, regional och nationell nivå. I koden framhålls fyra gemensamma principer för en fungerande samverkan: medverkan, tillit, ansvar och öppenhet samt oberoende.

Nationellt

Den nationella politiken för civilsamhället har följande mål: "Villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att:

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter,
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället" (Proposition 2009/10:55, 2009).

Målen ska följas upp utifrån principerna självständighet och oberoende, dialog, kvalitet, långsiktighet, öppenhet och insyn samt mångfald. Dessa principer utgör också grunden i den överenskommelse som slöts år 2008 mellan regeringen, Sveriges kommuner och landsting och idéburna organisationer inom det sociala området samt i

den efterföljande överenskommelsen inom integrationsområdet som slöts år 2010. De nationella överenskommelserna är ett ramverk för att utveckla samverkan mellan civilsamhället och det offentliga.

Norrbottens län

Region Norrbottens verksamhet och uppdrag berör på flera områden civilsamhället. Inom såväl hälso- och sjukvård som kultur- och utbildning och regional utveckling så är det nödvändigt att samverka med organisationer inom civilsamhället. Detta lyfts i flera styrande dokument såsom Regionsstyrelsens plan, Kulturplanen, den Regionala utvecklingsstrategin samt den Folkhälsopolitiska strategin. Inom regionen pågår ett arbete med att vidareutveckla formerna för samverkan och den allmänna beredningens uppdrag är en del i denna process.

Allmänna beredningens analys

Vid beredningens träffar med olika föreningar runt om i länet har det bestående intrycket varit; vilket stort engagemang det finns i dessa organisationer. Det ideella arbete som utförs inom idrott, kultur, kvinnojourer, hjälp mot drogmissbruk, byautveckling, utbildning, friluftsliv med mera är en mycket viktig tillgång för länets samhällen och befolkning. Det är därför av vikt att regionen har kunskap om de förutsättningar och villkor som dessa föreningar har för att bedriva sin verksamhet, samt att regionen aktivt verkar för en god samverkan med civilsamhället.

Det är bekymmersamt att flera av de föreningar beredningen träffat har svårt att finansiera sin verksamhet och rekrytera nya medlemmar. Detta riskerar i förlängningen att leda till att föreningar läggs ned i brist på resurser, både i form av engagerade människor och finansiering. Av denna anledning är det viktigt att lyssna till de behov av stöd och samverkan som föreningarna uttrycker. Beredningen vill i den följande analysen lyfta fram de huvudsakliga behov som framkommit i dialogerna med föreningarna.

Noterat från beredningens dialoger

I majoriteten av beredningens dialoger har ett antal behov och problem varit återkommande. Dessa kan sammanfattas som finansiering av verksamhet, koordinator

för information och hjälp med bidragsansökningar, marknadsföring och medlemsrekrytering samt utbildning i föreningskunskap. Utöver dessa kategorier framkom det också att majoriteten av föreningarna inte har någon tidigare erfarenhet av samverkan med Region Norrbotten. Detta är en följd av att beredningen huvudsakligen valt att träffat föreningar av lokal karaktär och inte föreningar på regional nivå, där samverkan med regionen är vanligare. Dialogernas inriktning mot lokala föreningar har syftat till att insamla kunskap om de behov som finns hos föreningar som typiskt sett inte har samverkan med regionen.

Finansiering

Ett av de främsta behoven som föreningarna uttrycker är att finansiera verksamheten. I vanliga fall är föreningarna beroende av någon form av lokal för att utöva sin verksamhet och detta utgör oftast den största utgiften. Detta behov tar sig olika uttryck beroende på verksamhet; medan det för kvinnojourer handlar om tillgång till lägenheter så kan det för en idrottsförening handla om tillgång till en ishall eller ridanläggning. Behovet av finansiering kan också handla om höga kostnader för att tillgodose vissa krav för verksamheten, till exempel att ha en ambulans på plats vid motorsporttävlingar. Huvudsakliga kostnader kan också avse inköp och drift av maskiner eller utrustning, till exempel skoterföreningens drift av leder eller musikföreningens inköp av instrument och studiourrustning.

Vissa verksamheter har även behov av anställda för att driva verksamheten, till exempel kvinnojourer, utbildningsföreningar och vissa idrottsföreningar. För de föreningar som har anställda så utgör det en stor kostnad som oftast kräver någon form av extern finansiering, till exempel kommunala bidrag eller lönebidrag via Arbetsförmedlingen.

Sammanfattningsvis kan sägas att även om en stor del av föreningarnas verksamheter bärs upp av ideellt arbete så finns det delar som kräver finansiering och som är avgörande för om verksamheten ska finnas kvar och utvecklas. Det gör finansieringsfrågan central för majoriteten av föreningarna.

En väg in – information och hjälp med ansökningar

Eftersom bidrag av olika slag är en av de största finansieringskällorna för föreningar så är det inte oväntat att de säger sig ha behov av information och stöd i samband med bidragsansökningar. Det handlar om information om vilka bidragsmöjligheter som finns, hur man går tillväga för att ansöka och hur man utformar en ansökan.

Det finns flera olika källor som föreningar kan söka bidrag ifrån: myndigheter, kommuner, regioner, riksförbund, stiftelser och fonder med mera. För en förening med begränsade resurser är det ibland svårt och tidsödande att orientera sig och hitta lämpliga vägar i denna miljö. Föreningar har uttryckt önskemål om en kontaktperson eller koordinator som kan ge guidning i dessa frågor. Det kan vara en funktion som erbjuder en överblick över vilka möjligheter som finns och som även kan vara ett stöd i ansökningsprocesser. Istället för att som idag ha denna funktion utspridd på olika aktörer så skulle det underlätta om det fanns en gemensam kontaktpunkt eller en väg in. Föreningarna ser här en möjlighet till samverkan med regionen. Med tanke på den avgörande faktor som finansieringen utgör för föreningarnas framtid så är det viktigt att underlätta möjligheterna för dem att söka extern finansiering från olika håll.

Marknadsföring och medlemsrekrytering

I likhet med andra sektorer i samhället så är det för föreningarna viktigt att nå ut till och göra sig kända för omgivningen. Utan nya medlemmar och tillskott av engagerade personer så riskerar verksamheterna att läggas ned. I dialogerna säger föreningarna att de önskar hjälp med tillgång till nätverk och platser där de kan sprida information om sin verksamhet. Här ser föreningarna att regionen kan vara en plattform.

Den ideella grunden för föreningsverksamhet innebär att den ofta vilar på engagemang från olika eldsjälar, i vars frånvaro verksamheten skulle riskera nedläggning. För föreningars överlevnad är det avgörande att få fram personer som kan ta vid när ledande personer av olika anledningar slutar eller drar ned på sitt engagemang. Nya medlemmar utgör även en viktig källa till inkomst för föreningarna genom medlemsavgifter. Samtidigt finns det anledning för föreningarna att hålla medlemsavgifterna låga för att inte gå miste om tänkbara medlemmar på grund av avgiftens storlek. Det är angeläget att fören-

ingarna lyckas i sin marknadsföring med att nå nya medlemmar, rekrytera ledare och eldsjälar samt få besökare till tävlingar och evenemang.

Utbildning i föreningskunskap

Arbetet med att driva en förening innefattar flera administrativa uppgifter: det ska finnas stadgar och en styrelse, bokföring och medlemsregister ska skötas, årsmöten ska hållas, kontakter med olika offentliga aktörer ska hanteras och aktiviteter ska planeras med mera. Detta arbete sköts efter bästa förmåga. Det finns ett utbud av kurser från olika aktörer inom föreningskunskap, styrelsearbete, ledarutbildningar med mera. Dessa utbildningar kan vara avgiftsbelagda eller medföra omkostnader i form av resor och logi. Föreningarna har lyft behovet av att stärka sin kunskap inom dessa områden och vill gärna ha samverkan med regionen om detta.

Föreningar med koppling till hälso- och sjukvårdens verksamhet

I de dialoger som beredningen haft så finns det vissa föreningar vars verksamhet har en koppling till regionens verksamhet inom främst hälso- och sjukvård. Här vill beredningen nämna kvinnojourernas arbete för utsatta kvinnor samt de föreningar som arbetar med att hjälpa personer ur drogmissbruk och stödja deras anhöriga.

När det gäller våld i nära relation så har hälso- och sjukvården en roll i att uppmärksamma dessa fall i samband med att de drabbade tas om hand för sjukvård. Kvinnojourerna erbjuder olika former av stöd och hjälp till utsatta kvinnor och deras barn och är på så sätt en viktig aktör även i relation till hälso- och sjukvården. På flera håll är situationen för kvinnojourernas verksamhet kritisk med avseende på tillgång till lägenheter för skyddat boende och/eller ideellt engagerade personer. Det är viktigt för regionen att kvinnojourerna i Norrbotten har förutsättningar att fortsätta sina verksamheter.

Föreningar som arbetar ideellt med att hjälpa personer ur drogmissbruk har uppmärksammat den problematik som förskrivning av läkemedel kan utgöra för denna grupp. Det är viktigt att regionens hälso- och sjukvårdsverksamhet har en god samverkan med civilsamhället kring detta.

Sammanfattning av behov

Varje förening är unik och har sina specifika behov. Det går därför inte att kategorisera vissa föreningar med vissa behov eller säga att alla föreningar har samma behov. Därav bör de behov som identifierats i beredningens analys inte tillskrivs vissa kategorier, utan ses som allmänt förekommande oavsett föreningstyp. Nedan redovisas en sammanfattning av de behov som allmänna beredningen identifierat i sin analys av dialogerna.

- Ett gemensamt behov hos majoriteten av föreningarna är att ordna finansiering till sin verksamhet. Det är avgörande för att föreningarna ska kunna tillhandahålla lokaler, utrustning och i vissa fall personal till sin verksamhet. Extern finansiering är i en del fall en absolut nödvändighet för att kunna bedriva verksamhet.
- Det finns ett behov hos föreningarna att ha tillgång till en gemensam kontaktpunkt som kan ge samlad information om vilka bidrag som finns att söka, var man söker dem och även hur man utformar en ansökan.
- Föreningarna har behov av att marknadsföra sig och rekrytera nya medlemmar. Det finns önskemål om hjälp med att få tillgång till nätverk för att sprida information om sin verksamhet.
- Föreningarna har behov av utbildning inom föreningskunskap för att stärka sin förmåga att driva förening.
- Det finns behov hos föreningarna av att regionen lyssnar till deras erfarenheter och tillvaratar dessa i utvecklingen av den egna verksamheten.

Referenser

Forum, 2017. *Handledning i ditt arbete med Idéburet Offentligt Partnerskap*. Forum – idéburna organisationer med social inriktning.

Tillgänglig via: <http://www.socialforum.se/wp-content/uploads/2017/03/Forums-handledning-om-Idéburet-offentligt-partnerskap.pdf>

Harding, T., 2012. *Framtidens civilsamhälle* – Underlagsrapport 3 till Framtidskommissionen. Regeringskansliet, Statsrådsberedningen.

Tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/rapporter/2012/11/framtidskommissionen---underlagsrapport-framtidens-civilsamhalle/>

MUCF, 2015. *Villkor för ideella föreningar och trossamfund*. Rapport. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Tillgänglig via: <https://www.mucof.se/publikationer/villkor-ideella-foreningar-och-trossamfund>

Proposition 2009/10:55, 2009. *En politik för det civila samhället*. Kulturdepartementet och Regeringen.

Tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2009/12/prop.-20091055/>

Statskontoret, 2004. *Bidrag till ideella organisationer – Kartläggning, analys och rekommendationer*. Rapport 2004:17. Statskontoret.

Tillgänglig via: <http://www.statskontoret.se/upload/publikationer/2004/200417.pdf>

SOU 2016:13, 2016. *Palett för ett stärkt civilsamhälle*. Betänkande av Utredningen för ett stärkt civilsamhälle. Statens offentliga utredningar.

Tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2016/02/sou201613/>

Överenskommelsen, 2009. *Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocesser*. Europarådets INGO-konferens, Överenskommelsen.

Tillgänglig via: http://overenskommelsen.se/wp-content/uploads/2014/11/eu_koden.pdf

www.norrbotten.se